

HELENA HENSCHEN

Egy bűntény árnyékában

SYND

Fordította Harrach Ágnes

Helena Henschen

**EGY BŰNTÉNY
ÁRNYÉKÁBAN**

TYPOTEX

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.
Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető
felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásáért.

Helena Henschen: *I skuggan av ett brott*, 2004
Copyright © Helena Henschen jogutódja, 2021
Hungarian translation © Harrach Ágnes, 2021
Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2021
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

ISSN 2064-2989

ISBN 978 963 493 128 7

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu

és a [facebook.com/typotexkiado](https://www.facebook.com/typotexkiado) oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Főszerkesztő: Horváth Balázs

Felelős szerkesztő: Kovács Zoltán

Borítóterv és tördelés: Kiss Barnabás

Készült a Multiszolg Bt. nyomdájában

Felelős vezető: Kajtor Bálint

ELŐSZÓ

Az *Egy bűntény árnyékában* az édesanyám családjában történt, valós eseményeken alapuló regény. A könyvben szereplő információk a nyilvánosság számára is hozzáférhető, levéltárakban és könyvtárakban fellelhető adatokra épülnek, személyesebb jellegű források, például levelek, naplók vagy ehhez hasonlók – kevés kivételtől eltekintve – nem maradtak fenn. Ott, ahol vége szakadt a dokumentált adatoknak, utat engedtem fantáziámnak, és a leírtak olyan beszélgetéseken alapulnak, amelyeket azon személyekkel folytattam, akik még emlékeztek a történetekre.

A bűntény árnyéka a túlélőkre vetül, és annak ellenére, hogy az eset régen történt, még ma is sebeket fakaszt. Ezért könyvem néhány szereplője más néven jelenik meg, mint a valóságban. Testvéreim, Marie Henschen, Dagmar Olson és Isabella Smith közlőként követték írói munkámat, és a bűntényhez kapcsolódó kérdésekről éveken keresztül folytattam beszélgetéseket Monika von Sydowval is. Ez a regény a történetek személyes tolmácsolása, ahogy én látom és magyarázom az eseményeket, de mindannyiunkban közös, hogy keressük, kutatjuk, mi is történt valójában, és mindez miképp hatott a túlélőkre.

Számos embernek tartozom köszönettel. Elsa Alexandersson, Lotta Dolk, Helena Friman, Jan Halldin, Axel Heyman, Anders Isaksson, Inger Liljefors, Monica Schwartz, Tullia von Sydow és Birgitta Wadström különböző módon segítették a könyv alakulását. A „Von Sydow Család Rokoni Társasága” sok mindenben támogatott, rávilágított olyasmire is, ami hosszú éveken keresztül tabutéma volt, anyagiakkal is segített, valamint lehetőséget biztosított számomra, hogy hozzájussak a Társaság levéltári anyagaihoz. Végül köszönetet szeretnék mondani neked, Lennart, hogy a hosszú munkafolyamat során végig támogattál!

Stockholm, 2004. május

Helena Henschen

UPPSALA, 1932. MÁRCIUS 7.

Christian Fredrik Viktor Albert von Sydow joghallgató, 23 éves, szül. 1908. június 6., kb. 178 cm, karcsú, kissé puffadt arc, sötétszőke haj a jobb oldalon választékkal, szürkéskék szem, viszonylag nagy sasorr, rajta ferdén keresztben sebhely, átlagos száj és ugyanolyan áll, ugyanazon mély sebhely az alsó ajak jobb oldalán, ruházata feltehetően sötét zakó, csíkos nadrág, fehér gallér, fekete nyakkendő, világosszürke felöltő és fekete kalap.

Sofie von Sydow asszony, 23 éves, szül. 1909. március 6., kb. 175 cm, karcsú, világosszőke haj, kimondottan csinos, ruházata sötét ruha, hosszú, sötét kabát, gallérján és kézelőjén perzsabundával, kis fekete kalap, fekete cipő.

E két személy ellen gyilkosság gyanúja miatt azonnali hatállyal körözési és letartóztatási parancsot adunk ki.

Stockholmi Rendőrkapitányság

A körözés 1932. március 7-én, hétfőn este tíz óra körül érte el az uppsalai rendőrséget, néhány órával azután, hogy Hjalmar von Sydow járásbíró és két háztartási alkalmazottját Stockholmban, a Norr Mälarstrand egyik lakásában holtan találták. Mindhármukat agyonverték. A gyanú azonnal az elhunyt fiára, Fredrik von Sydowra terelődött.

Ő és felesége, Sofie aznap este hét óra negyvenkor érkeztek taxival a hetven kilométerre lévő Uppsalába, a kocsit a Stadshotelhez hajtott. Amikor Erik Oskar Valdemar Nordkvist, a taxi tulajdonosa másnap olvasta az újságban a gyilkosságról szóló hírt, és meglátta a fiatal párról közölt fényképet, biztos volt benne, hogy Fredrik von Sydow és felesége volt az előző esti utasa. Az sem kerülte el a figyelmét, hogy Sydow asszony a valóságban lényegesen csinosabb volt, mint az újságban látható képen.

A fiatal pár szobát akart kivenni, de mivel minden szoba foglalt volt, elhagyták a szállodát, és nem sokkal nyolc óra előtt beléptek az uppsalai Fyristorgon lévő Gillet étterembe. Ernst Gustaf Norman ruhatáros felismerte az ifjú párt, és feljegyezte érkezésük időpontját.

A fiatalok az egyik halálból a másikba menekültek. Mindössze egy lélegzetvételnél hosszabb időre volt szükségük, még egy kicsit élni akartak. Mielőtt a Gillet éjféli előtt bezárt, utazásuk végét ért.

E hónap hetedikén, körülbelül 20.25 és 20.30 között egy pisztolylövéssel kioltották Sofie von Sydow asszony életét. A pisztolyt férje, Christian Fredrik Viktor Albert von Sydow joghallgató szegezte a fejének, amikor a Von Sydow házaspár itt a városban, a Hotel Uppsala Gillet félemeleti előcsarnokában tartózkodott, majd közvetlenül ezt követően a férfi, Von Sydow ugyanazon a helyen, ugyanazzal a pisztollyal, egy fejlövessel véget vetett saját életének is.

Uppsalai Rendőrkapitányság
Bűnügyi osztály

A rendőri tanúkihallgatások eredményeként Sofie és Fredrik életének utolsó óráit tökéletesen fel lehetett térképezni. Az eseménysor felzakkolta a várost. Nemcsak önmagában az a tény, hogy Fredrik

leadta a két gyilkos lövést az étterem halljában, hanem az eseményeket körülvevő kihívó körülmények is: pezsgő, osztriga, rózsacsokor, sőt állítólag még egy dalt is rendeltek a zenekartól. Mindez olyan, akárcsak valami jól megrendezett színházi zárójelenet. De hogy mindebből mi igaz, nehéz megmondani, az esetet számtalan hír és mendemonda lengte körül. Mindenki a gyilkosságokról beszélt nemcsak Uppsalában, hanem egész Svédországban is.

Senki sem tudott magyarázatot adni arra, hogy Fredrik von Sydow miért ölte meg az apját és a család két háztartási alkalmazottját. Senki nem tudta, és a nyomozási anyagból sem tűnik ki, hogy mi lehetett az indíték. Nem ismert, hogy mi játszódott le Fredrik fejében, és mi lehetett az, ami egy ilyen rettenetes kitörést okozott azon a márciusi hétfő estén. Eltelt hetven év, de tette még ma is ugyanolyan rejtélyes. A család körében az „eset” azóta sem lehet szóba hozni. Tiltott téma, tilos megemlíteni. Az „eset” nem létezik, soha nem is történt meg. És talán éppen ezért annyira nyilvánvaló a létezése.

OLY FIATALOK VOLTAK, mindössze huszonhárom évesek. A büntett előtti napon ünnepelték néhány barátjukkal Sofie születésnapját Skarpö szigetén, ahol Sofie kijelentette, hogy életében először mosogat. Keze olyan finom és puha volt, mint egy kisgyermeké, Fredrik állá szinte még pelyhes.

1932 márciusában a svéd újságok címlapjain olyan fekete betűk éktelenkedtek, mintha háború tört volna ki. Minden napilap első oldalán hozta a gyilkosságokkal kapcsolatos újdonságokat, egészen március 13-ig, amikor egy újabb botrány rázta meg Svédországot. Párizsban holtan találták Ivan Kreuger ismert pénzmágnást, pisztolylövés végzett vele. A két esetnek semmi köze nem volt egymáshoz, eltekintve attól, hogy időben annyira közel történtek. Az agyonlapozott újságokat már réges-rég mikrofilmekre cserélték, de azok is a stockholmi Királyi Könyvtár újságrészlegének legtöbbet végignézett, legnyúzottabb darabjai közé tartoznak.

Hjalmar von Sydow, továbbá Karolina Herou szakácsnő és Ebba Hamn szobalány meggyilkolása magában hordozott mindent, ami egy igazi, nagy botrányhoz szükséges: híres emberek, értelmetlen, fiatalkori halál és hátborzongató részletek. A gyilkosságok folyamatosan foglalkoztatták és még ma is izgatják az embereket, újra és újra felbukkannak az újságok lapjain mint Svédország egyik legnagyobb feltűnést keltő bűnügyi esete. Az ezredfordulón az évezred egyik legkiemelkedőbb társadalmi botrányának titulálták, 2001-ben bekerült a 14. század óta Stockholmban történt legrémesebb gaztettek sorába: a Kåpplinge-gyilkosság (amikor a városi vezetésben

többségben lévő német nagykereskedők vagy hetven lázongó svéd iparost bezártak egy épületbe, és azt rájuk gyújtották), III. Gusztáv király és Olof Palme miniszterelnök meggyilkolása, valamint a Sydow-gyilkosságok. A bűntényből színdarab és tévéfilm készült, a stockholmi Rendőrmúzeumban külön tárlót szenteltek neki, és az egész történet a múzeum honlapján is megtekinthető.

Fredrik édesapja, Hjalmar von Sydow járásbíró a 19–20. század fordulóján Stockholm rendőrfőkapitánya volt, országgyűlési képviselő a felsőházban, de mindenekelőtt a Svéd Munkaadók Országos Szövetségének elnöke, annak 1907-es megalakulásától kezdve egészen 1932-ben bekövetkezett haláláig. A 20. század első negyedében a svéd munkaerő-politika központi alakja lett, és a legtöbb svéd számára úgy vált ismertté, mint a svéd munkaerőpiac legnagyobb konfliktusának, az 1909-es nagy sztrájknak erőskezű munkaadó-generálisa.

A Sydow-gyilkosságokat egy olyan családban követték el, amelynek láthatólag minden megadatott. A Norr Mälärstrand sétány egyik előkelő házában laktak egy nyolcszobás lakásban, kilátással a Riddarfjärden tengeröblre. Hjalmar felesége beteges volt, és már több évvel a bűntény előtt elhunyt. A háztartást egy hűsleges házvezetőnő vezette, egy szakácsnő és egy szobalány segített neki. A házaspárnak négy gyermeke volt. Először két lányuk született, majd Fredrik következett, végül jóval később még egy lány. Mindannyian jó eszű gyermekek voltak, különösen Fredrik, aki kiváló eredménnyel tette le az érettségét. A nyarakat Velamsundben töltötték, úgy tíz kilométerre a fővárostól. Nyaralójuk a Sommarbo, Nyárilak nevet kapta, és a stockholmi szigetvilág egyik legpompásabb nagykereskedői villájának tartották. A kert valójában egy angolpark volt mesterséges barlanggal, padokkal, fehér márványszobrokkal és egy kilátótoronnyal, amelyben távcső is volt. A kertet kertészek gondozták, gereblyéztek, nyesegették a bokrokat, és mindennap egy

ölnyi virágot vittek a házba, hogy elrendezzék a szépséges vázákban. A kocsiszínben várakozott a lovas kocsi (később az autó), és a kocsis az istálló épületében lakott mindig készen arra, hogy kihozza a városból a vendégeket, már amennyiben nem a gőzhajóval érkeztek.

Hűsítő árnyékban, virággal beültetett kerti urnák közt ünnepele-
ték a különböző családi eseményeket, melyekre a rokonok mellett
különböző előkelőségeket is meghívtak. Így tartották meg a szüle-
tésnapokat, az esküvőket, vagy például a legkisebb lány keresztelő-
jét, mintha nemcsak az öreg járásbíró hercegkisasszonya lett volna,
hanem az egész svéd gazdasági élet egykéje. A járásbíró és a felesége
a svéd társadalmi élet és politika legmagasabb köreiből forogtak.

Nem messze a Sydow család villájától állt a vízparton egy másik
nyaraló is. Igaz, nem ugyanannyira pompás, de rózsaszínű kavics-
csal felszórt ösvényeivel, teniszpályájával és a személyzetnek kü-
lön készült épületszárnyal még így is lenyűgöző volt. Itt töltötte
a nyarakat Sofie családja, már ha nem Sandhamnban tartózkodtak
a tengerparton. Az apa és négy gyermeke vitorlázott, és a nagy vitor-
lásversenyek idején az egész család átköltözött a tengerhez. Amikor
a vitorlásidény véget ért, visszaköltöztek Velamsundbe vagy Stock-
holmba, az előkelő Strandvägen lévő tizenkét szobás lakásukba.

A két család gyermekei összejártak, együtt játszottak. Gyereklá-
nyok felügyeltek rájuk, magánsofőrök hozták-vitték őket, hajóikat
hajóslegények vitorlázták fel. A két család elbástyázta magát a va-
gyon mögé, és titkos családi életüket sohasem tárták a kívülállók elé.

Fredrik és Sofie tehát szomszédok voltak, és már gyermekko-
ruk óta ismerték egymást. Mindkettejük apja sikeres, a társada-
lomban előkelő helyet elfoglaló személynek számított. Fredriké
a Svéd Munkaadók Országos Szövetségének elnöke volt, Sofie
apja a Hansa nevű tengeri biztosítótársaságot alapította meg és
fejlesztette fel, ebből lett a ma is létező, jól ismert Trygg-Hansa.
A két apa ugyanazzal a hatalmi nyelvezettel irányította a családját,

mint amit a vezetőségi gyűléseken és a főnöki székben is használtak. A kor patriarchális családszerkezetében a férfi feladata volt, hogy gondoskodjon mindarról, ami a családon kívül esik, míg a nőknek is megvolt a maguk saját területe, ők irányították mindent, ami a gyerekekkel, valamint az otthonnal és a személyzettel függött össze. De ezt egyikőjük édesanyja sem volt képes megtenni. Fredrik anyja hosszú időszakokat töltött gyógyintézetekben, Sofie-é pedig elhagyta családját, amikor lánya még csak tizenkét éves volt. Az apák ritkán tartózkodtak otthon, s próbálkozásaik, hogy távolról irányítsák az otthonukat és a gyermekeiket, bizonyára eleve kudarcra voltak ítélve. Nem sikerült helyettesíteniük a hiányzó anyákat, és ahogy a gyermekek elérték a serdülőkort, ez egyre nyilvánvalóbbá vált. Fredrik és Sofie azt tette, amit feltehetően számos más fiatal is tett volna, ha lehetősége nyílik rá. A nyári évad után kimentek az üres nyaralókba, megcsapolták az alkoholkészleteket, és szülőmentes bulikat rendeztek. Akkoriban keresett cikk volt a szeszes ital, az alkoholkönyvecske* éveiben nehéz volt hozzájutni, de mindkettejük apjának külön ellátmányt ítéltek meg. Hamar híre ment a velamsundi vad mulatozásoknak, de szüleik füléig bizonyára nem jutott el. Ki merte volna elmondani nekik? A személyzet nyilván nem, hiszen rajtuk csattant volna az ostor, mivel rájuk voltak bízva a gyerekek. A szomszédok még kevésbé, a téli évszakban amúgy is szinte csak halászok és földművesek laktak ott kinn. Oly távol állt tőlük a hatalmas nagykereskedői villákban zajló élet, mintha csak egy másik bolygón lett volna.

Az apagyilkosság különleges helyet foglal el az irodalomban és a mítoszok világában. Apagyilkosság, anyagyilkosság, testvérgyilkosság..., Hamlet, Macbeth, a Karamazov testvérek és Oresztész,

* Svédországban azokban az években tömény alkoholt csak limitált mennyiségben, egy fűzetkébe bejegyvezve lehetett vásárolni. (Itt és a továbbiakban: a fordító megjegyzése.)

mindegyiküket égő fáklyákkal üldözik egyik országból a másikba. Oidipusz kiszúrja önnön szemét, amikor rádöbben, hogy megölte apját, és saját anyjával kötött házasságot. Két tabut is megszegett: vérfertőzést követett el, és apagyilkos lett. Semmivel sem csökkenti bűnét, hogy mindezt tudtán kívül tette, sőt épp ez tragédiájának a gyökere, ez okozza végső vesztét.

Bűntudat és szégyenérzet. Nagy csapás egy ártatlan ember számára. A bűnös megfizethet bűnéért, és ezáltal megszabadulhat attól, de aki nem bűnös, az sohasem szabadul, hiszen nincs miért vezekelnie.

Fredrik és Sofie hátrahagyott egy hároméves kislányt. Ez a kisgyermek, valamint Fredrik húga, aki felfedezte annak idején a mälärstrandi lakásban történeteket, egész életükben kénytelenek voltak hordozni a bűn és a szégyen súlyát. Ki vágyakozna egy ilyen apa után, ki sirathat egy gyilkost? Egész életükben úgy kezelték őket, mint akik valami kimondhatatlan fertőzést rejtenek magukban, akikhez soha senki nem nyúlhat. A környezetük elfordult tőlük, nem tudták, mit mondhatnának, nem voltak képesek vigasztalni őket. „Édesanyád Párizsba ment”, mondták kitérően a kis háromévesnek, aki megnémult, és egyedül várta a szobájában, hogy a szobalány bevigye az ételt. Fredrik tizenöt éves húgának az eset utáni élményei eléggé hasonlóak, neki talán még nehezebb volt. Egyetlen pillanat alatt elvesztette mindazt, ami a gyermekkorát jelentette számára. Valamennyi felnőtt, aki közel állt hozzá, gyilkosság áldozata lett. Az otthona egyszerűen megszűnt, ami pénz nem esett áldozatul a Kreuger-válságnak, az elment az adósságok kifizetésére, őt magát tanúkihallgatásokra idézgették. Végül az egyik szomszéd családnak esett meg rajta a szíve, és náluk lakhatott, amíg le nem tette az érettségét.

Hjalmar von Sydow az anyai nagyapám volt, Fredrik a nagybátyám, az akkor tizenöt éves kishúga az édesanyám. A bűntény ma már nem csigázza fel annyira az emberek érdeklődését, mint annak idején, a még élő rokonok körében is kevesen akadnak, akiknek saját élményeik lennének a történetekkel kapcsolatban. De bennem folyton aktuálisak maradtak a megválaszolatlan kérdések. Vajon mi történhetett anyám családjában, ami ilyen végzetes katasztrófához vezetett? Amióta csak felnőtt vagyok, örökké ezen töröm a fejem, néha erre ébredtem reggel, máskor beleszóttam a megoldatlan rejtélyt az álmaimba, de jöttek persze olyan időszakok is, amikor kissé feledésbe merült az ügy, és vesztett jelentőségéből. Gyermekkoromban sokszor álmodtam ugyanazt. Valaki összetör egy villanykörtét, és az apró üvegcserpeket a fülembe önti. Gyerekként az álom teljesen érthetetlennek tűnt, bár nyilvánvaló az egyszerű magyarázat: felbukkan valami fájdalmas dolog, amelyet a fül képtelen meghallgatni.

A bűntény árnyéka hosszú-hosszú időre ránk vetődött. Kizárt volt, hogy bárki akár csak említse is a gyilkosságokat, és ha mégsem lehetett elkerülni, akkor kitérően csak „esetként” szóltak róla, ám ezt a szót is olyan halkán ejtették ki, hogy alig lehetett hallani. Mintha csak magáról az ördögről lenne szó, akinek a nevét szintén nem volt szabad kimondani, inkább csak úgy beszéltek róla, mint a Gonoszról, a Gonosz Lélekről. Ha valaki szájára vette az ördög szót, az megbélyegzésnek számított. Fennállt a veszélye, hogy ő maga is azzá válik.

Ha egy bűntény bírósági eljárást von maga után, akkor a tettet elítélik, letölti a büntetését, ami talán megtisztulást hoz számára. De ennél a bűnténynél nem így történt. Sohasem ért véget, és megválaszolatlanok maradtak mindazok a kérdések, amelyeket a hozzátartozók magukban hordoztak. Fredrikről és Sofie-ről sohasem beszéltek a családban, még kevésbé tettek fel kérdéseket.

Vajon mi vitte rá Fredriket, hogy egy ilyen súlyos gonosztettet kövessen el? Vajon Sofie, a szép fiatalasszony, egy kisgyermek édesanyja önként távozott vele a halálba? A valóságban csak néhány kérdésre létezik egyszerű válasz. Az ember kutatja, mi lehetett az indítók, és szeretné megtudni az igazságot, de az sosem derül ki. Én mégis keresem a magyarázatot, és ezért elutazom Koppenhágába az édesanyámhoz.